

ПОЛІТИЧНА УЧАСТЬ МОЛОДІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Політична участь молоді набуває особливої актуальності у зв'язку із формуванням свідомості молоді в умовах деідеологізації, відходу від патерналістської політики держави, зростанням в останній час рівня протестних настроїв. Низький рівень життя, який відзначається українською молоддю у численних опитуваннях, різні стартові умови, диференціація в середовищі молоді може призвести і до серйозних змін, потрясінь в політичній системі. Яскравим прикладом розпаду молоді як єдиного соціального прошарку, що призвів до молодіжних бунтів, заколотів є події 60-х р. ХХ ст. в Західній Європі та США.

Актуальність проблеми обумовлена також значним впливом на політичну участь молодих українців міжнародного фактору, за умов розповсюдження пріоритетів західних зразків життя, прагнень до споживання, індивідуалізму. Досвід, накопичений попередніми поколіннями, не став надбанням молоді. А в сучасних владних структурах, в суспільно-політичних рухах, політичних партіях і суспільстві в цілому, мають місце різні, часто суперечливі, точки зору щодо ролі молодих людей в політичному житті країни. Хоча, останнім часом відбувається інтенсивний пошук шляхів управління політичною участю молоді як на соціальному, так і на організаційному рівнях.

Метою даної роботи є пошук способів і шляхів активізації політичної участі молоді в українському суспільстві. Тому необхідно визначити ступінь наукової розробки проблеми, визначити сутність і специфіку політичної участі молоді; аналіз політико-правових і соціальних основ політичної участі молоді в сучасних умовах.

На початку дамо визначення такої суспільної та вікової категорії як молодь. Молодь – це соціально-демографічна група, що переживає періоди становлення соціальної зрілості і адаптації до світу дорослих. Молодь має рухомі межі свого віку, вони залежать від соціально-економічного розвитку суспільства, рівня культури, умов життя. Сучасний стан українського суспільства відображає об'єктивну необхідність розглядати молодь як невід'ємну частину соціальної системи, що виконує особливу роль в процесі розвитку людства. Молодь, як органічна частина суспільства, на кожному етапі його розвитку виконує інтеграційні функції, об'єднуючи і розвиваючи досвід попередніх поколінь, сприяючи соціальному прогресу. Молодь є дзеркалом, в якому відображається та соціальна дійсність, в умовах якої вона живе. Якщо в молодіжному середовищі пробиваються порочні явища, якщо в цьому середовищі з'являються проблеми, то це перш за все вина соціального середовища.

Суспільство, яке на перший план поставило матеріальне благополуччя та збагачення, формує відповідну культуру і життєві потреби молоді. Залучення до світу престижних і красивих речей стає самоціллю існування, смыслом буття. Культ моди, речей, споживання оволодіває свідомістю молоді і набуває універсального характеру. В соціокультурних цінностях переважають споживацькі орієнтації. Тільки кожний 6-й займається спортом, 10-й у вільний час відвідує студії, кожний 16-й займається самоосвітою. До політичних цінностей можна віднести наступні: рівність, справедливість, демократія, свобода, безпека, держава, етатизм, патерналізм, мир й ін. Політичні цінності – це соціально-політичні ідеали (свобода, справедливість, рівність й ін.) і політичні явища, відображені у свідомості (держава, безпека, етатизм тощо) [5, с. 371].

З молоддю може відбутися тільки те, що вже відбулося з суспільством; молодь така, яким є суспільство, що виростило її. Молодь – певним чином соціальний акумулятор тих трансформацій, які завжди поступово (день за днем, рік за роком) і непомітно для загального погляду відбуваються в глибинах суспільного життя, вислизаючи від уваги більшості. Як носій величезного інтелектуального потенціалу, особливих здібностей до творчості (підвищені чуттєвість, сприйняття, образність мислення і т.п.), молодь – прискорювач впровадження в практику нових ідей, ініціатив, нових форм життя, бо за природою вона супротивник консерватизму і застою. Насамперед, молодь представляє собою найбільш рухливий і динамічний прошарок суспільства. Крім того, молодь займає значний відсоток, а саме до 22 % у сукупній складові населення країни. Молодь розглядається як соціальна група, яка має специфічні соціально-політичні особливості та інтереси і, вступаючи в дієздатний вік, в більшій мірі відчуває невідповідність між задекларованими в суспільстві правами і реальною можливістю їх здійснення. Не володіючи достатнім життєвим досвідом, знаннями, вона відчуває себе вразливою і в політичному житті суспільства. Іншими словами

сьогодні перед молоддю не тільки відкриваються нові можливості, але й зростає значна кількість проблем.

Політична участь використовується для визначення різних форм непрофесійної політичної діяльності, що дозволяє показати ступінь реального впливу громадян, в тому числі і молоді, на інститути влади і на процеси прийняття рішень. На рівень політичної участі особистості впливає політична соціалізація як своєрідний процес політичного дозрівання особи, знаходження власного політичного «я» за рахунок засвоєння політичного досвіду, практики своїх попередників, також саморозвитку, самореалізації.

Однією з форм політичної участі є молодіжні студентські рухи, які мають свою історію становлення та розвитку в Україні. Молодіжні рухи виникають в процесі соціально-економічного та соціально-політичного розвитку суспільства і їх зміст та форма діяльності значною мірою відбивають соціокультурну, історичну, демографічну, політичну та інші специфіки кожної окремої країни, кожної окремої ситуації. Особливості молодіжного руху окремих країн визначаються сутністю політичної системи та адаптацією державної політики до потреб молоді. Молодіжні рухи часто співпрацюють із політичними партіями, є їх філіями і підрозділами, або ж конкурують із ними за можливість реалізації політичних, тобто владних, інтересів і амбіцій. Основний момент єдності партії з її молодіжною організацією полягає у єдності їх ідеологічних платформ. Молодіжна організація веде свою роботу, вирішує свої проблеми і одночасно співпрацює з партією, та готує себе для майбутньої політичної роботи в ній. У свою чергу політичні партії домагаються вирішення проблем, які є у молоді, та відстоюють інтереси членів молодіжних організацій, зокрема в парламенті. В Україні значна кількість партій мають свої молодіжні філії та організації, які ідеологічно орієнтуються на них. Окрім цього партії за допомогою своїх програм намагаються забезпечити підтримку молоді на виборах, проголошуючи соціальну спрямованість власної молодіжної політики.

У молодіжному середовищі важко закріплюється авторитет політичних, державних лідерів. Сьогодні можна констатувати навіть інше явище - неприязнь до особистостей, пов'язаних з гілками влади як центральної, так і місцевої. І тут оптимальною видається теза, висловлена К. Манхеймом: «молодь ані прогресивна, ані консервативна за своєю природою, вона потенція готова до будь-якого починання». В зв'язку з цим, необхідно аналізувати специфіку політичної участі молоді. При цьому вона може мати різні форми, проявляючись на емоційному та інструментальному рівнях. На емоційному рівні політична участь може характеризуватися, насамперед, певним інтересом суб'єкту участі, а саме громадян, до політичних процесів, які відбуваються в нашому суспільстві, ступенем і характером інформованості, чи відчуженням від політичного життя суспільства. А інструментальний рівень визначає іншу сторону політичної участі, яка пов'язана з активною діяльністю громадян. До форм прояву такого виду політичної участі відносяться такі дії громадян, як участь у формуванні виборчих структур шляхом голосування, в різних акціях протесту/підтримки (демонстраціях, мітингах, голодуваннях та інших формах протесту), членство в політичних партіях, звернення до різних державних і громадських інстанцій і т. д.

Змінились і політичні пріоритети молоді. Колишня апатія до політичного життя країни та показна політична активність поступились місцем свідомій політичній участі значної частки молоді (до 33 %); поміркованому ставленню до політичних подій (46 %) і відторгненню політичних мотивів (21 %). Більшою мірою молодь орієнтується не на партії чи на їх ідеї, а на конкретних політичних лідерів [1, с. 44].

Молодь не завжди розглядається як суб'єкт політичних процесів. Між тим, саме вона відіграє важливу і визначальну роль в суспільному розвитку, особливо в період становлення державності в кожній країні.

Активність, особливо політична, стаючи масовою, опирається на активність певної особистості. Політична активність молоді є одним з проявів реалізації її можливостей, коли важливу роль відіграють прагнення до самореалізації кожної молодої людини, а також активне формування ціннісних орієнтацій сучасної української молоді.

Сьогодні можна спостерігати факти, коли в періоди загострення політичних протиріч молодь перебуває в епіцентрі боротьби, активно підтримує представників радикальних політичних сил, загалом становить найактивніший їх елемент. Нагромадження певної «критичної маси» невирішених питань, суперечностей, соціального незадоволення, моральної деградації, а також криза духовності здатні провокувати громадян до використання більш активних форм протестної активності. Одним із таких проявів трансформації невдоволення функціонуванням політичного режиму стала «Помаранчева

революція» та «Революція гідності». Рушійною силою революції як у Києві, так і в регіонах була молодь. Зазначимо, що за результатами міжнародного соціологічного дослідження, здійсненого Харківським національним університетом імені В.Н. Каразіна протягом 2009–2011 рр., 45% українських студентів на момент опитування (2009 р.) були готові взяти участь в акціях протесту. При цьому 17% респондентів зробили б це, навіть за наявності загрози постраждати за свої протестні дії [3, с. 77].

Але аналіз виборчих кампаній показує, що саме молодь поводить себе як один з найпасивніших суб'єктів виборчого процесу. Низька виборча активність молоді негативно впливає на процес утвердження в політичному житті країни необхідних, особливо в умовах перехідних суспільств, інновацій. Недостатня політична активність молоді у традиційних легітимних формах є чи не одним з найголовніших бар'єрів на шляху реформ в політичній сфері. Характерним є також показник значної частки молоді, яка є ідеологічно дезорієнтованою. Однією з важливих причин такого становища є недостатній рівень уявлень молодих людей про існування різноманітних ідеологічних доктрин, про їх зміст, історію та завдання. Якщо звернутись до статистичних даних досліджень ступеня зацікавленості молоді у політичному житті країни, то сучасний вияв активності не можна назвати реальною політичною участю або справжньою активністю, бо він не здійснює перетворюючого впливу на політичну дійсність, проте засвідчує особисту політичну зацікавленість і приналежність, яка має пасивно-споглядальний характер. Показовими є результати дослідження питання про джерела політичної інформації молоді. Найбільшим успіхом користуються телебачення (78%), радіо (37%), преса (29%), 42% опитаних задоволені обсягом інформації, яку отримують, 35% – не задоволені, 49% респондентів не довіряють інформації, отриманій із ЗМІ, довіряють без заперечень лише 29%. Дані підтверджують, що студентство усвідомлює існування в умовах ринкової економіки комерційних та підконтрольних ЗМІ, зміст та завдання поданої інформації в яких цілком залежить від волі та інтересів комерційних і владних структур. Існує протиріччя між ставленням молоді до соціалізованого буття і реальною політичною поведінкою. Так, відповідаючи на питання чи хотіли б молоді люди приймати участь в політичному житті країни 40% відповідає позитивно, хоч і не дуже розуміючи і уявляючи собі форми такої участі. Наприклад, 18% хотіли б бути депутатами, при цьому лише 8% готові працювати в політичних організаціях (партіях), що за умов функціонування мажоритарно-пропорційної виборчої системи дуже складно. Тобто, існує значний потенціал піднесення ролі молоді в політичному реформуванні суспільства через впливи на зміст та рівень процесу її соціалізації. І все ж дані показники свідчать про те, що, хоча лібералізм є найбільш поширеною ідеологією, молодь за своїми ідеологічними орієнтаціями є досить різнобарвною. Характерною особливістю політичної свідомості сучасної молоді є поліцентризм ідеологічних орієнтацій. При цьому значна частина є прихильниками достатньо радикальних ідеологій [3, с. 312]. Отже, спостерігається досить суперечлива ситуація. З одного боку, високий інтерес до політичних подій та явищ у суспільстві, висока електоральна активність. З іншого – дуже низькі показники реальної політичної участі та представленості політичного ціннісного рівня в структурі свідомості сучасної молоді. Характерною особливістю сучасної політичної свідомості молоді є поліцентризм її політичних уподобань. Загалом нинішній рівень політичної свідомості української молоді є ще досить низьким, що негативно позначається і на рівні її політичної активності. Рівні політичної активності та свідомості не завжди збігаються. Молодь може бути політично пасивною не тому, що вона є політично несвідомою, а тому що не підтримує ту чи іншу форму політичного правління, той політичний курс, який не задовольняє її специфічні потреби та інтереси. Але ця пасивність може вмиг змінитися політичною активністю, якщо з'явиться така політична сила, в якій молодь знайде відгук своїм інтересам.

Таким чином, сьогодні для молодих людей в Україні, здавалося б, відкривається все більше можливостей задовольняти свої інтереси та потреби, але одночасно ускладнюються й умови для такої самореалізації. Намагаючись брати повнокровну участь у житті суспільства, молоді люди, з одного боку, намагаються швидше вписатися в існуючий порядок, тобто соціалізуватися, а з іншого боку, виконують роль рушійної сили, є провідниками соціальних змін, економічного розвитку і технічного прогресу. Тому подальший розвиток нашого суспільства пов'язаний з особливостями формування соціально-політичних орієнтацій молоді, політичним вибором і ставленням до влади.

Література

1. Баранівський В. Ф. Ціннісні орієнтації студентської молоді та їх роль в консолідації українського суспільства / В. Ф. Баранівський // Науковий вісник. Серія «Філософія». – Харків: ХНПУ, 2014. – Вип. 43. – С. 39–52.
2. Гончарук – Чолач Т., Джугла Н. Особливості української ментальності як основа національної самоідентифікації. / Т. Гончарук – Чолач, Н. Джугла / [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://library.tneu.edu.ua/images/stories/praci_vykladachiv
3. Сокурянська Л. Протестний потенціал студентської молоді: чинники актуалізації / Л. Сокурянська // Молодіжна політика: проблеми та перспективи: збірник наукових праць / Ред. С. Щудло, П. Длугош. – Вип. 5. – Дрогобич-Перемиськ : Швидкодрук, 2014. – С. 75–82.
4. Соціально-психологічний вимір демократичних перетворень в Україні / За ред. С. Д. Максименка, В. Т. Циби, Ю. Ж. Шайгородського та ін. – К. : Український центр політичного менеджменту, 2003. – 512 с.
5. Федорук П. І. Ціннісна складова в політичній культурі суспільства / П. І. Федорук // Гілея: науковий вісник. – 2015. – Вип. 103. – С. 371–374.
6. Томахів В. Трансформація політичного режиму в незалежній Україні: загальні тенденції, особливості дефініцій / В. Томахів // Українська наука : минуле, сучасне, майбутнє. – Тернопіль : ТНЕУ, 2014. – Вип. 19, ч. 1. – С.336-342.